

SÖYLEŒİ

BİR KENT ARAŞTIRMASI DALI OLARAK “KENTSEL MORFOLOJİ”: CONZEN İLE SÖYLEŞİ

Röportaj:

Ezgi Küçük, Ayşe Sema Kubat

Chicago Üniversitesi Coğrafya Çalışmaları Komitesi Başkanı Prof. Michael Peter Conzen geçtiğimiz Mart ayında (22-23-24 Mart 2016), Marmara Belediyeler Birliğinin katkılarıyla İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde Kent Formu Seminerleri verdi. Öğrenciler ve akademisyenlerin yanı sıra uygulamacılara da açık olan seminerler boyunca Prof. Conzen kent morfolojisi kavramını, kent morfolojisinde İngiliz ekolünün tarihsel-coğrafya temelli yaklaşımlarını, tarihi haritalarla çalışma yöntemlerini ve Amerikan şehirlerinin morfolojik olarak kuruluş ve gelişme süreçlerini aktardı. Prof. Conzen, kent morfolojisi çalışmalarında, başta Alnwick çalışması olmak üzere İngiliz şehirleri üzerine yaptığı çalışmalarla ünlü ve morfoloji alanında temel kavramları ve metodolojileri oluşturan coğrafyacı M.R.G. Conzen’in oğlu olarak bu ekol-

de çalışmaya devam etmiş ve Amerikan şehirleri ile kentsel çeper kuşak alanları arasında uzmanlaşmış. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Ayşe Sema Kubat’ın davetiyle Türkiye’ye ilk kez gelen Prof. Conzen ile kent morfolojisi kavramı ve bu kavramın kentsel çalışmalardaki uygulamaları üzerine düşüncelerini almak üzere Taşkışla’da kısa bir söyleşi gerçekleştirdik.

Kısaltmalar:

EK (Ezgi Küçük)

ASK (Ayşe Sema Kubat)

MPC (Michael Peter Conzen)

EK: Prof. Conzen, öncelikle ülkemize ve üniversitemize olan ziyaretiniz ve değerli sunumlarınız için teşekkür ederiz. Sohbetimize kavramsal olarak başlamak

isterim. Kent morfolojisi nedir? Kent- sel morfoloji ile kent formu arasındaki farklar nelerdir? Hatta kent morfolojisi üzerine bir araştırmamanın araştırmacılara ya da kenti planlayanlara, yönetenlere katkısı neler olabilir?

MPC: Kentsel morfoloji ve kent formu arasındaki fark bilhassa çalışma meto- dundaki ayırmadan ibarettir. Kent formu, yapılaşmış çevrenin karakterini açıkla- yan genel bir tabiriken, “kent morfolojisi” terimini, çalışmanın belirli analiz bile- şenlerine göre, çok sistematik bir şekilde yapılmakta olduğunu göstermek için kul- lanıyoruz. Kent morfolojisi perspektifin- de çalışmanın muhtemel değerinin, böy- le bir çalışmadan doğan çıktılarını, öylece subjektif izlenimlerden ziyade güvenilir bulgular ve ölçülü mantıksal analizler olarak kabul edilebileceğini düşünüyö- rum. Uygulama alanında da sunacağı şey araştırmacı ya da kenti planlayanlara alt- lık oluşturacak somut analizlerdir.

EK: Bu çalışma alanını irdelemek açı- sından sormak isterim, Sema hocamıza; kentsel morfolojideki temel konseptler ve yöntemler nelerdir?

ASK: Tarih, coğrafya, mimarlık, kent- sel planlama, kentsel tasarım, peyzaj mimarlığı, ekoloji, arkeoloji vb. alanları kapsayan nitelikte geniş bir yelpaze su- nan kentsel morfoloji; kent çalışmaları içerisinde kentin fiziksel yapısına farklı bakış açıları geliştiren birçok disiplinin bir araya geldiği, kendi kavram dizini ve yazını üreten özgün bir araştırma alanı olarak, son yılların en ilgi çekici çalışma alanlarından biri olarak, karşımıza çık- maktadır. Şehir ve insan yerleşmeleri- nin çalışılması ile zengin konu alanları

sunan kentsel morfoloji, yerleşmelerinin farklı ve karmaşık yapısını kavramak ve tanımlamak üzere birçok ifade şekli ge- liştirdiği gibi, çalışmalarında kullanılan araştırma yöntemlerinde de zenginlik sunmaktadır. Coğrafyacıların bakış açısı ile gelişen “İngiliz Ekolü”, kent morfolo- jisi çalışmalarında tarihsel katmanları baz alarak morfolojik bölgeler ve çeper ku- şaklar gibi konseptleri oluşturmaktadır. Mimar ve kent tasarımcıların düşünce sistemleri ile gelişen “İtalyan” ve sosyal konuları da işin içine katan “Versailles/ Fransız” ekollerinin yanı sıra “Space Sy- ntax”, “Fraktal Analiz” gibi yöntemler, geliştirmiş olduğu çeşitli analitik bakış açıları ile kentin kavranmasına olanak tanıyarak, kentsel morfolojiye, sayısal bir boyut katmaktadırlar.

Birçok bilimsel terim içeren farklı yakla- şımları, bakış açıları ve çok sayıda araştı- rma yöntemlerini bünyesinde bulundur-makta olan kent morfolojisi konusundaki tartışmalar, son yıllarda, iki farklı bakış açısından değerlendirilmeye başlamış- tır. Bunlardan ilki, Conzen, Muratori ve Lefebvre/Panerei/Castex'nin gelenek- sel yaklaşımları ile biçimlendirilen ISUF (International Seminar on Urban Form - Uluslararası Kent Biçimi Seminerleri) bünyesinde gelişirken bir diğeri de İngil- tere'de UCL¹ bünyesinde geliştirilmekte olan “space syntax” (mekân dizimi) ola- rak karşımıza çıkmaktadır. Her iki yak- laşımında, geniş uluslararası platformlarda büyük yankılar uyandırarak gelişmesini sürdürmektedir. Bir kent okuma yönt- emi olan *space syntax*, mekân örgütlenme- si ile sosyal yapı arasında doğrudan bir ilişki olduğu savıyla yola çıkarak, özelli-

le kentsel açık alanlarda hareket ve görüş alanlarını çakıştırarak insanların bir araya gelme potansiyellerini araştırmaktadır. Çevremizi oluşturan farklı ölçekteki yapılanmaların, yani bina, bina grubu, kent bölgeleri ve kentlerin, mekânsal dokularını, incelemek, tanımlamak ve analiz etmek için kullanılan, matematiksel yorumların yanı sıra teori ile desteklenen teknikler bütünü olma özellikleri ile de son dönemlerin ilginç yaklaşımlarından biri olarak kent morfolojisi alanında katkılar sağlamaktadır.

Bunlar dışında, konuma dayalı gözlemlerle elde edilen grafik ve grafik olmayan bilgilerin toplanması, saklanması, işlenmesi ve kullanıcıya sunulması işlevlerini bütünlük içerisinde gerçekleştiren bir bilgi sistemi olarak tanımlanan “Coğrafi Bilgi Sistemleri” (GIS) kent morfolojisi için veri toplama ve değerlendirme anlamında kentsel morfoloji çalışmalarına katkı sağlayan önemli bir atılım olma özelliğini korumaktadır. “Zamansal Coğrafi Bilgi Sistemi” (ZCBS) (Historical GIS – HGIS) kentsel yapının, zamanla meydana gelen *morfojenetik* değişimlerini izleyebilen ve analiz edebilen coğrafi bir bilgi sistemidir. Ancak kentsel morfoloji alanında yapılan çalışmalar için kullanılan yöntemler sadece bu sayılanlar ile sınırlı değildir. Son yıllarda “Etmen Tabanlı (Agent Based) Modelleme” yoluyla kentlerin dinamik yapısının sorgulanabilir olması hem analiz hem de modelleme sürecinde tasarımcılara birçok avantajlar sağlamaktadır. Ayrıca, son yıllarda teknolojiye gelişmeler hava görsellerinden yararlanarak geliştirilmiş analiz tekniklerini de bizlere sunmaktadırlar. Coğrafi bilgi uzmanlarına göre, *satelit*

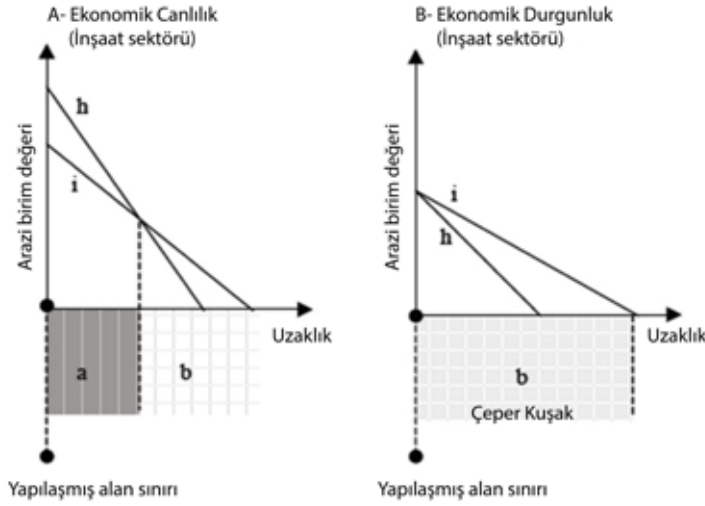
(uydu) imajlarının ve hava fotoğraflarının kullanımı ile şehirlerin gelişiminin ve mekânsal değişimlerinin güncel ve kayda değer verilerini elde etmek artık mümkün olmaktadır. Hatta son yıllarda, kentsel morfoloji çalışmalarına esas oluşturan veri toplama işlevleri; mevcut GIS veri setlerinden yararlanmak yerine, güncel ve ölçekli “Resim Okuma Esaslı” bilgisayar yöntemlerinin kullanımı ile geliştirilmiştir. Şehirlerin yapısındaki topolojik karmaşıklığa bağlı olarak, *satelit imajlar ve binalardan derlenen “raster imajlar” (taranmış görseller), görüntü anlamaya yarayan algoritmalar bugüne kadar gelmiş mekânsal verileri özümsemede yararlı olmaktadır.*

Şekil 1. Prof. Conzen ve Prof. Ayşe Sema Kubat, 2016, İTÜ, UYG-AR.

EK: Kent formu ve morfolojisi arasındaki temel farkı belirten ve morfoloji arasındaki detay çalışma alanlarını belirten açıklamalarınız için teşekkür ederim.

Kentsel morfoloji çalışmalarında önemli analizlerin dayandığı konseptlerden biri Sema Hoca'nın da belirttiğiniz gibi “çeper kuşak” (fringe belt) alanları olarak ele alınmakta. Kent morfolojisi araştırmaları tarihsel-coğrafi bakış açısı temelli olan İngiliz ekolünde, sizin de üzerinde çalıştığınız konulardan biri olan bu çe-

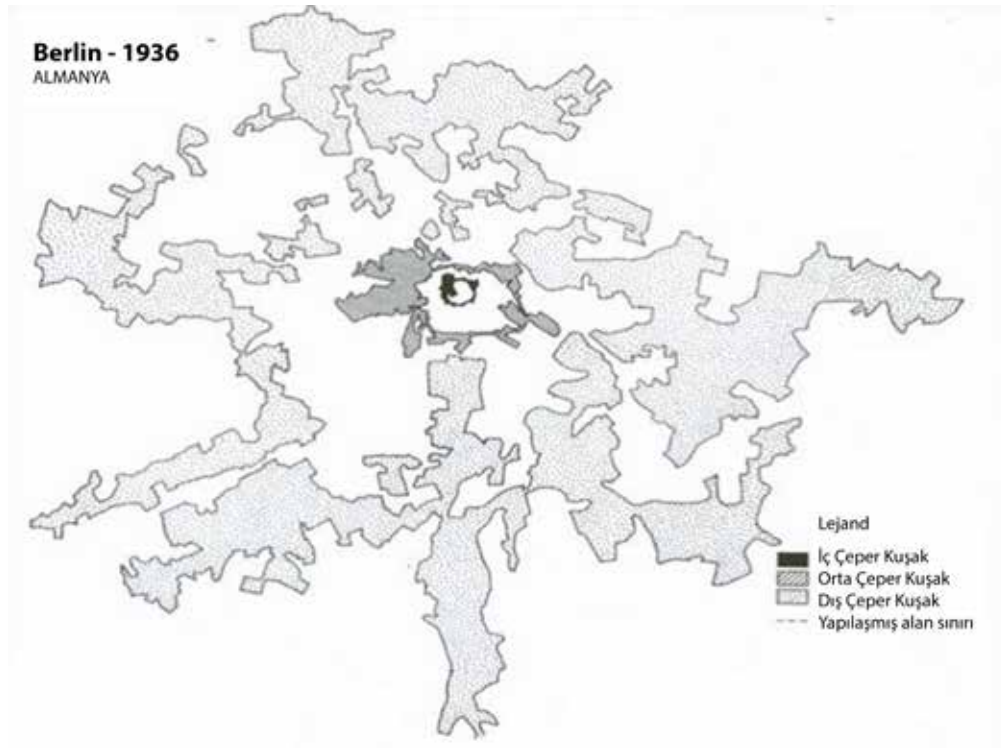
Şekil 2. Teklif-rant modeline göre çeper kuşak oluşumu.

per kuşak alanları ile bir şehrin büyümesi arasındaki ilişkiyi nasıl açıklayabiliriz?

MPC: Çeper kuşak kavramı, kentin fiziksel büyümesine dair algımızı sonlandırmaktadır. Çünkü kentin genişlemesinde bir ikinci ana kategori yaratmaktadır. Bir şehrin büyüme evresinde, kent ekonomisi yeterince hızlı büyüme göstermediğinde veya pozitif bir ilerleme görülmediğinde, ekonomik göstergeler düzeline kadar gayrimenkul değerleri de geçici olarak düşüğe geçme eğilimi göstermektedir. Böylesi bir ekonomik durağanlık esnasında arazi fiyatları düşeceğinden, kentin uç kısımlarında, bazı arazi kullanım çeşitlerinin yer seçimleri açısından en uygun değerdeki satın alınabilir araziler görülmeye başlamaktadır. Dolayısıyla bu dönem; hastane, park, stadyum, mezarlık ve fabrika alanları gibi kullanımların yer seçimi planlaması için oldukça

makul bir zaman oluşturmaktadır. Bu dönemdeki belirttiğim arazi kullanımlarının geniş araziler üzerinde konumlanmasıyla çeper kuşak dediğimiz alanlar meydana gelmektedir.

Çeper kuşaklar genellikle mevcut çeper kuşaklar üzerinde biçimlenirler; ancak şehir büyümeye devam etmektedir. Kent ekonomisindeki durağanlık/düşüş dönemi sonra erdiğinde ve ekonomik iyileşme başladığında, oluşan bu çeper kuşağın arkasında yeniden konut alanı gelişimi görülmektedir. Yani, çeper kuşak, kentsel dokunun içerisinde konumlanarak doku içinde örtülü kalmaktadır. Teknik olarak kuşak terimini anlamından uzaklaştırırsa da burada gördüğümüz kuşak, kent içinde kaybolmaya eğilimlidir diyebiliriz. Elbette, çeper kuşaklarda konut alanlarından ziyade, geniş yol ağlarıyla bağlanmış ve geniş parsellerde konumlanmış daha karma kullanımları belirgin şekilde görebiliriz. Şehir içinde otobüsle seyahat ederken bile fark edilebilecek bir durumdur bu. Çeper kuşak alanlarının daha çok bitki örtüsüne sahip olduğu görülmektedir. Son zamanlarda üzerinde çokça durulan sürdürülebilirlik kavramı ve ekolojik temalar açısından bu çeper kuşak alanların metropol alanlar için oldukça değerli olduğu bilinmektedir. Zira çeper kuşaklar genellikle; yeşil alanlar, yeşil koridorlar, doğal hayat ve doğal bitki örtüsünü de ifade etmektedir. Dolayısıyla, özellikle çevreci hareketin de etkisiyle daha çok önem kazanmaktadır. Berlin şehrinde çeper kuşakları bu bağlamda gözlemlemek mümkündür.

Şekil 3.
Berlin Çeper
Kuşak analizi, 1936.

Kentin çeper kuşaklarının bugün hala yeşil alanlar olarak kalırken rekreatif amaçlarla kullanıldığı görülmektedir.

EK: Peki bu çeper kuşak alanlarla şehirlerin büyümesi noktasındaki ilişkiyi günümüz metropoliten alanlarında nasıl okuyabiliriz?

MPC: Bu ilişkiyi net bir şekilde okumanın henüz yeterince mümkün olduğunu söyleyemem. Çünkü, bu alanda yapılan bilimsel araştırmalar genel olarak şehir dokusunun içinde iyice gömülü kalmış kuşak alanlarına odaklanmaktadır; yani iç çeper kuşak alanları ve orta çeper kuşak alanları gibi. Üstelik bunların dışında, merkezden daha uzakta kalan çeper kuşakların okunması / fark edilmesi daha

güç. Dolayısıyla bu çeper kuşak alanların modern zamanlarda hala oluşup oluşmadığı da tartışmaya açık bir konudur. Bir başka deyişle, az önce bahsettiğim ekonomik iniş çıkış döngüsü devam etse dahi, arazi kullanım haritalarından çeper kuşak oluşumuna dair bilgi üretebilmek çok kolay değildir. Örneğin, benim çalıştığım küçük Amerikan şehirlerinde bu döngüyü ve çeper kuşakların özelliklerini açıklamak rahatlıkla mümkündür. Ancak, bu kuşak oluşumuna mahal vermeyecek kadar çok hızlı bir şekilde büyüyen kentsel alanlar var bugün. Belki de İstanbul'un çeper kısımları da böyledir. Benzer durum Çin'de de mevcut; Çin'de çalıştığımız örneklerde çeper kuşakları göremiyoruz. Sadece Pingyao örneğinde, çok net olarak görülebilen eski iç kuşak

alanları dışında, bugün bir çeper kuşak oluşumu göremiyoruz.

Rönesans'tan sanayileşme dönemine, bu durum, kentsel mekânda kapitalizmin yükselişinde belirli dinamiklerin tanımladığı tarihsel ve sınırlı bir süreç gibi durmaktadır. Belki de eski dönem sanayileşme devrinin bitmesi ile çeper kuşak alanlarının oluşturduğu tarihi bölgeleri gözden kaçırmışızdır. Bugün dünyanın hemen her yerinde çok hızlı gelişen ülkeler, homojenliği olmayan karma bir doku oluşturmaktadırlar.

ASK: Benim merak ettiğim bir nokta var. Öğrencilerimle kent morfolojisi çalışmalarına başladığımda farklı ekollerin farklı yaklaşımlarını anlamaya çalışıyoruz. Mesela İtalyanların bakış açısıyla çalışmayı deniyoruz; mimarların mimari detayda kent morfolojisine katkılarını görüyoruz. İngiliz ekolünden coğrafyacıların bakış açısıyla ya da mimarinin yanı sıra daha sosyolojik konulara önem veren Fransızların bakış açısıyla kentsel dokuları anlamaya çalışıyoruz. Türkiye'de birçok akademisyen ve araştırmacı bu alanda çalışıyor artık. Git gide büyüyoruz da; genç araştırmacılarımızın da katkılarıyla 2014 yılında Türkiye Kentsel Morfoloji Araştırma Ağını kurduk. Türkiye'de henüz sadece İstanbul'u gördünüz; belki bu üzerinde konuşabileceğiniz tek örnek ama Anadolu'da farklı özelliklerde birçok kale şehrimiz var. Benim merak ettiğim; kentsel morfoloji literatürüne Türk ekolü çalışmalarının katkısı olabilir mi? Özgün bir Türk bakış açısı oluşturulabilir mi? Geliştirilmiş olan bakış açılarıyla mı okumalıyız kentsel dokuları, yoksa yeni bir dil oluştura-

bilir miyiz? Bu konudaki düşüncelerinizi özellikle merak ediyorum.

MPC: Bu soruya cevabım pratikte kesinlikle evet; çünkü siz, her biri farklı arka planlarla ya da yöntemlerle açıklanabilecek oldukça değişik karakterlerdeki kentler üzerinde çalışan uzmanlarsınız. Yani, Paris'i veya Versay'ı çalışan birisi, buraya gelerek tüm bu kentsel karmaşayı, tarihi ve kültürü kavrayamayabilir. Ben bu kentsel morfoloji ekollerindeki bölünmeden her zaman biraz rahatsız olmuşumdur. Kentsel morfolojiyle ilgilenenlerin belirli bir disipline dayanan eğitimlerinin, çalışmalara farklı kesinlikler kazandırıcı olduğunu inkar edemem. Benim coğrafyacı olmam da kent morfolojisine bakış açımı kuvvetle etkiliyor; fakat dünkü sunumumda da bahsettiğim gibi İngiltere'den Amerika'ya göçtüğümde gördüğüm, kentsel büyüme ve kentsel dinamikler bağlamında benim için oldukça şaşırtıcı bir çalışma alanı olmuştu. Ortak fikir birliği az, yani çok çeşitli ve toplumsal güvenlik ağı gibi yönetsel strüktürü farklı bir topluma alışmak zorundaydım. Seminerlerimde de belirttiğim gibi Amerikan şehirlerinin bireyci değerlerini kent formundan tanımlayabilmek mümkündü...

Sorumuza dönersek, bu bir coğrafyacı olarak, sınırlarımı görebilmem adına benim de her zaman büyük bir mesele olarak ele aldığım bir konudur bu. Bu noktada, her zaman mekânın kalitesini ve tüm coğrafyacılar gibi, tabii olarak, toplum ve çevre arasındaki tüm ilişki biçimlerini de sorguluyorum. 19. yy'dan beri, insanlar da içinde olduğumuz çevresel meselelerin önemini farkındalar.

Örneğin İtalyan meslektaşlarımız, İngiliz araştırmacıların zemin planları (ground plan) üzerinde yaptıkları okumalara ve detaylı görselleştirmelere riayet ederken bina detayına odaklanarak bu çalışmalara ilgi çekici bir başka boyut eklemişleridir. Burada araştırılan binaların zaman içerisindeki değişimleri, geçmiş dönemlerle olan kırılım noktalarını ve yapıları etkileyen esasları da ifade etmiş olmaktadır. Bazı meslektaşlarım daima geleneksel yapılaşmadaki bu kırılmalardan söz etmektedirler. İşte, İtalyan bina tiplerinin değişim/dönüşüm süreci ile başlayan araştırma yöntemi benim de anlayabileceğim, çalışmalarım da konuşabileceğim bir dil. Ancak, bu sistem Pingyao'da uygulanabilir mi hiçbir fikrim yok. Örneğin, Maffei ve Cataldi İtalya'dan buraya geldikleri zaman onları kafaları tamamen karışmış binaların etrafında dönerken görebilirsiniz; çünkü daha önce çalıştıkları mimariden çok ayrı bir dili var ve karakteri sokak ve binaları da çok farklı. Bu durum benim Como şehrinde yaşadığımdan farksız değil. Como şehri başta ne kadar harika görünse de akademik bir araştırma bağlamında çalışmalarına nasıl ilişkilendireceğimi bilemediğim bir fiziksel yapıdaydı. Bu sebeple, yeni çalışma alanlarında başta yaşanan bu kafa karışıklıklarını normal görebiliriz. Keşfedilecek bu yeni şehrin akademik altyapımda yarattığı karışıklığına rağmen iyi bir İtalyan şehri örneği olarak Como çalışmamı devam ettirdim. Şehrin kültürel zeminini de tabii ki elimden geldiğince araştırdım. Özellikle de İngiliz ekolü olarak çalıştığımız genelleme ve teorilerin bu İtalyan şehri örneği üzerinde uygulanır olup olmadığını denedim. Böylece Como'da İtalyan morfoloğların daha önce hiç dü-

şünmediği ve üzerinde çalışmadığı üç kentsel çeper buldum. İşte bu örnek sizin arayışınızı da yanıtlayabilir diye düşünüyorum. Farklı ekoller, farklı yaklaşımlarla bu alana katkı sağlarken, özel bir Türk ekolü yaratabilir miyiz, diye soruyorsunuz. Kuşkusuz İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir ya da Mersin gibi özel şehirler üzerine çalışırken her birinin morfolojik gelişimini açıklayıcı, Türk şehirlerinin gelişme tarihini anlatacak bir sistem vardır. Ancak asıl sorgulanacak şu ki; arayışınız geri kalan her yere uygulanabilecek şekilde, Türk şehirlerinin gelişimindeki genelleşmiş kuralları ifade eden bulgular mı, yoksa ülke içindeki kültür farklılıklarından dolayı yerel özellikleri kapsayan, sınırları olan bir gerçeklik mi?

Bir araştırmacı çalışmasını yeterince tatmin edici bularak dünyanın dikkatini çekmeye çalışabilir; fakat neden bu çalışma dünyanın dikkatini çekmelidir? Her zaman öğrencilerime de söylerim; bu çalışmayı yaptınız, tamam, peki ya şimdi? Neden önem vermeliyim bu araştırmaya? Anlatmaya çalıştığım şu aslında; çalışmalarımızı dünyadaki herhangi bir yere uygulanabilecek bir potansiyel uygulama, bir model olarak çerçevelemeliyiz. Bir araştırmada mühim olan nokta bu olmalıdır. Ben bile çalışmalarımı uyguladığım birçok örneklem alanda hala cevaplardan çok soru işaretleriyle kalıyorum; fakat sonuç olarak, karşılaştırmalı çalışmalara yönelerek tüm kentsel alanlarda kullanılabilirliği olacak evrensel kuralları bulmaya odaklanıyorum. Bazı durumlarda yerelde ne olup bittiği de geneldir; dünyanın herhangi bir yerinde aynı anda olabilmektedir. Örneğin kiremit kiremittir, beton betondur. Malzeme

uygulamayı ve biçimi de yönlendirebilmektedir. Dolayısıyla, bir bölgede yapılacak bir çalışma yerel, geleneksel olup özel yöntemleri gerçekleştirme yolunu göstermektedir.

Şekil 4. Prof. Conzen Kent Formu Seminerlerinde, 2016, İTÜ.

Şekil 5. Prof. Conzen Kent Formu Seminerlerinde, 2016, İTÜ.

EK: Türkiye’de planlama araçları açısından yasal zeminde desteklenen ve çokça da eleştirilen bir standartlaşma durumu görülmektedir. Ancak farklı kültürlerin etkisiyle oluşmuş farklı kentsel dokular söz konusu; doğudan batıya, kuzeyden güneye her bölgenin farklı coğrafi kültürel ve kentleşme özellikle mevcutken bu tarz bir standartlaşma mekânın kendine has ruhunu, karakterini kaybetmesine yol açıyor. Bu bağlamda sormak isterim fikrinizi; imar planlarına, koruma planlarına ya da kentsel tasarım projelerine

yansıtılabilecek sorunlar ve kentsel morfoloji araştırmacılarının temel problemleri nelerdir?

MPC: Öncelikle belirtmem gerekir ki bir coğrafyacı olarak tasarım yapmıyorum, dolayısıyla oturup tasarımcıları veya ilgili yönetimleri eleştirmek bana düşmez. Bu standartlaşma elbette büyük bir mesele ama mimarlık ve planlama sektöründeki profesyonelleri ve bu alandaki uluslararası gidişatı sorumlu tutamazsınız. Evet, standartlaşma gerçekten kötü ürünler çıkarabilmektedir. Bir diğer yanıyla ise bu tarz yaklaşımlar en iyi uygulamaya ulaşmak için bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Yani, bugünlerde hepimiz en işe yarar kullanım için en iyi uygulamaya ulaşmaya çalışıyoruz kendi alanlarımızda; fakat endişelendiğim bir nokta var. Örneğin, Guangzhou 20 sene içinde tüm geleneksel mahallerini kaybederek New York’a benzeyecek ve kentteki mevcut sektörler de burada yeni sektörlerin hayata geçmesiyle değişmiş olacak. Bu standartlaşmanın kötü bir izi olarak yer alırken, eğer standartlaşmaların bir kontrolü ve dengesi olmazsa, herhangi bir kırılma, şehir dinamikleri ve kültüründen beslenen bir değişme de olmayacaktır. Hatta haritalara bakıp da kimsenin gezip görmek dahi istemeyeceği, biçimsel olarak homojen kentler oluşmaya başlayacaktır. İnsanlar gezmek dahil istemeyerek, zaten bunun gibi birçok yer gördüm, diyecektiler. Dolayısıyla, standartlaşmanın bu yönü ciddi bir problem olarak ele alınabilir.

Koruma alanına gelirse, bu konuda tam olarak nasıl düşünmeli bilemiyorum. Çünkü Şanghay’da bir araştırmam için literatür taraması yaparken dikkat etmiş-

tim; yoğunlukla hükümet tarafından yetkilendirilmiş bir Fransız şirketinin çalışmaları mevcuttu kentle ilgili. Atıl kalmış sanayi alanını gerçekten ilginç bir şekilde 20. yy Çin tarihinin parçası olarak müzeleştirmeye çalışıyorlardı; yani görsel bir bellek oluşturmaktaydılar. Bilirsiniz, UNESCO projelerinde korumaya alınan miras alanı, tüm hikayesiyle ve tarihiyle korunmaya çalışılmaktadır. Ancak koruma değil de belleği silme işi olunca, şehrin yine aynı şekilde tarihini de hafızalardan yıkmak mümkündür. Mesela, Batı Almanyalılar şu sıralar Doğu Almanya'nın Sovyet dönemi kent formunu silmekle oldukça meşguller ve bunun yanlış olduğunu dile getiren, sadece Sovyet sistemini ve izlerini sevmediğimiz için emperyalist bir tutumla bu dönem hiç yaşanmamış gibi davranıyoruz, diyebilen az sayıda Alman akademisyen var. Belki burada sizlerin deneyimleriyle de bazı paralellikler vardır. Bu sebeple, konuyu koruma bakış açısından ele alınca üzerinde durabileceğim nokta, politika-

cular ve kamusal bellek için kentin fiziksel dokusunda tarihi bir kısmının zenginliğinin kapsayıcı açıdan okunması mühim olduğudur.

EK: Son olarak, İstanbul hakkındaki ilk izlenimlerinizi merak ediyoruz. Son bir haftadır kent morfolojisi seminerleri için buradasınız. Birçok önemli noktaya değindiniz ancak gördüğünüz kadarıyla İstanbul'un kültürü ve tarihi ile ilgili düşüncelerinizi paylaşabilir misiniz?

MPC: Kendime 20 sene önce buraya gelmediğim için kızıyorum. Çok ilgi çekici bir yer İstanbul; sadece bir ayımı burada geçirmek bu şehri tanımak için iyi bir başlangıç olurdu.

Tarihi Yarımada'yı gezme fırsatım olması beni mutlu etti. Haritalarından okuduğum kadarıyla, çeper kuşak alanı olarak tahmin ettiğim Surlara gideceğim zaman, çevrede bir çeper kuşak belirtisi olarak yeşil alanları görmek bir araştırmacı olarak beni sevindirdi.

Şekil 6. Prof. Conzen ve Kent Formu Seminerleri yardımcı ekibi, 2016, İTÜ.

Bunların dışında şehirde grafiti sayısı da oldukça az; bu da dikkatimi çekti. Avrupa ve Amerika'daki şehirlerde ne kadar çok olduğunu görünce oldukça çalışmıştım. Bir de otobüse binemedim; bir sonraki ziyaretimde uzun bir otobüs turu iyi olacak. Ancak, metro, vapur ve diğer ulaşım kanallarıyla gezmek gerçekten heyecan vericiydi.

Son olarak, bazı şehirler büyük su lekeleriyle tanımlanmış ayrı birer güzellik taşıyor. Chicago'yu da bu sebeple seviyorum sanırım; büyük bir gölümüz var ve ulaşım amaçlı da kullanıyoruz. İstanbul'da da böyle görünüyor; su kentin biçimini etkileyen önemli bir faktör. Tarihsel derinliği olan eski şehirlerle ve bu şehirlerin sokaklarıyla gerçekten ilgileniyorum. İstanbul da tarihsel derinliği olan bir şehirleşmenin açıkça harika bir örneği; bu sebeple üzerimde oldukça olumlu etkiler bıraktı.

EK: Güzel düşüncelerinizi duymak bizleri sevindirdi Prof. Conzen. Cevaplarınız için tekrar teşekkür ederiz.

ASK: Ziyaretiniz ve bir haftadır sunduğunuz değerli katkılarınız için çok teşekkür ederim ben de.

MPC: Sizlerin nazik ilgisi için ben teşekkür ederim. Kentsel morfoloji alanında Türkiye'de çalışan pek çok değerli araştırmacıyı ve araştırmacı adayını tanıyabildiğim ve tarih dolu bir şehir geç de olsa görebilmemi sağlayan bir davet oldu.

Görsel Kaynakça

Şekil 1, Şekil 4, Şekil 5, Şekil 6, Ezgi Küçük fotoğraf arşivi.

Şekil 2, Whitehand (1972), *Building cycles and the spatial pattern of urban growth*, Transactions of the Institute of British Geographers v.56.

Şekil 3, Conzen (2009), *How cities internalize their former urban fringes: a cross-cultural comparison*, Urban Morphology v.13.

